

RECENZII

ANUARUL INSTITUTULUI DE ISTORIE A ARTELOR AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE DIN U.R.S.S. (1952)*

Anuarul Institutului de Istorie al Academiei de Științe din U.R.S.S. publicat în anul 1952, oglindește activitatea de un înalt nivel științific a acestui for superior, în toate domeniile artei. Studiile unor savanți renumiți ca: I. Grabar, M. Alpatov, V. Lazarev, B. Vipper, aduc o lumină nouă, atât în ceea ce privește metodele de lucru, cât și în privința folosirii createoare a principiilor marxist-leniniste în istoria artei.

Conținutul bogat al acestui anuar dovedește importanța care se acordă în Uniunea Sovietică problemelor de artă și munca rodnică pe care a depus-o acest institut. Vom sintetiza foarte sumar cele 10 capitole (350 pagini) ale acestui prețios îndreptar:

I. Studiul «Serov și Repin (Călătoria în Zaporojie)» de I. Grabar, descrie călătoria pe care cei doi pictori au întreprins-o în Mai 1880, în Zaporojie, pentru a studia și a culege în materialul necesar tabloului «Zaporojăț» la care lucra Repin.

Autorul se ocupă de metodele de lucru ale celor doi artiști și face o serie de comparații foarte instructive între desenele lucrate după același model de marele maestru și elevul său, tânărul Serov. Studiul lui I. Grabar reprezintă o contribuție valoroasă la înțelegerea procesului de creație al acestor pictori subliniind, în special, importanța pe care ei o acordau unei cât mai amănunțite documentări.

II. «Locul istoric al lui Kiprenski în dezvoltarea portretului în veacul al XIX-lea» de M. V. Alpatov, este un studiu în care metoda comparativă e folosită pentru a dovedi personalitatea puternică și originală a marelui pictor rus, pe care critica burgheză îl prezentase ca fiind un tributar al artei decadente.

M. V. Alpatov subliniază caracterul progresist al operei lui Kiprenski, unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai umanismului

rusesc, îi arată realizările, precum și aportul lui în istoria artei universale.

III. Studiul «Imagina țăranelui în pictura rusă și sovietică (1921—1929)» de V. M. Polevoi, descrie drumul urmat de artiștii care voiau să oglindească în operele lor chipul omului nou și viața cea nouă a satului sovietic. Analizând lucrările cu această temă ale pictorilor A. V. Moravov, E. M. Ceptov, P. P. Kohcialovski, autorul face o critică amănunțită a concepției, compoziției și executării lor.

După 1929, în urma transformării socialiste a agriculturii, aspectele fundamentale ale satului sovietic s'au schimbat, iar operele pictorilor din perioada 1921—1929 au marcat drumul dezvoltării ulterioare a picturii sovietice.

IV. Studiul «Grafica lui E. A. Kibrik» de C. S. Volodin ne arată că în operele acestui artist găsim trăsături caracteristice pentru întreaga grafică sovietică. Împreună cu Șmarinov și Kukrâniksi, Kibrik e creatorul unui nou stil sovietic al ilustrațiilor, stil ce tinde să dea o interpretare realistă operelor literare, pentru a întruchipa în imagini juste intențiile poetice ale scriitorului.

Victoria construirii socialismului în U.R.S.S. și creșterea ideologică a artei sovietice sporesc și adâncesc interesul pictorilor pentru temele din istoria luptei revoluționare. Arta sovietică luptă pentru crearea unor tablouri consacrate istoriei partidului și acest proces a influențat și dezvoltarea graficii sovietice și a apropiat-o de pictura istorică.

Seria de gravuri a lui Kibrik: «Există un asemenea partid!», «Lenin la Razliv», «Lenin în ilegalitate» și «Lenin la Smolnâi» (din care primele două au fost distinse cu premiul Stalin) sunt o strălucită dovadă în această privință.

V. «Arhitectura teatrului de dramă și comedie din Tașkent» de N. M. Bacinski prezintă rezultatele colaborării arhitecților și ingi-

* Editura Academiei de Științe din U.R.S.S.

nerilor cu colectivul meșterilor constructori uzbeki, care au moștenit meșteșugul înalt al multor generații de constructori băștinași. Realizată după proiectul arhitectului D. Hazanov, inginerului constructor A. Rabinovici și arhitectului colaborator S. Tihonov, clădirea se distinge prin calitățile ei arhitectonice și prin costul ei redus, căci este executată în întregime din cărămidă. Deschiderile mari, până la 24 m, sunt acoperite printr'un sistem de bolți executate din cărămidă, după vechile procedee ale arhitecturii uzbece, fără ajutorul fierului, lemnului sau betonului armat. Interiorul teatrului farmecă prin unitatea armonioasă între construcție și decorație. Sculptura ornamentală în piatră și lemn, pictura murală și țesăturile decorative sunt executate de meșteri uzbeki.

Lucrările de construcție ale acestui teatru au dat un minunat prilej de afirmare tinerilor constructori și decoratori și au format, în același timp, o adevărată școală de cadre noi. Teatrul ilustrează geniala învățătură a lui I. V. Stalin despre cultura socialistă în conținut și națională în formă.

VI. Studiul « Despre « maniera greacă » și școlile de pictură italo-cretane (Împotriva falsificării istoriei picturii târzii bizantine) » de V. Lazarev constituie un valoros aport științific în istoria iconografiei. Foarte documentat, bazându-se pe o vastă bibliografie, acest studiu aduce o lumină nouă în problema clasării operelor iconografice după « maniera greacă » și a școlilor italo-greacă și italo-cretană și totodată determină limitele cronologice ale acestor școli, cât și conținutul lor istoric.

« Maniera greacă » a înflorit în Italia în secolul al XIII-lea, înainte de reforma lui Giotto, constituind un capitol al istoriei artei italiene.

Școala italo-greacă numită și italo-bizantină din secolele XIV—XVI, nu are nimic comun cu istoria artei italiene. Icoanele italo-grecești sunt executate de pictori bizantini și de aceea ele trebuie privite ca opere bizantine. Această școală reprezintă un fenomen decadent, întârziat, periferic.

Școala italo-cretană care începe în secolul al XIV-lea e mică și provincială și ajunge la o adevărată înflorire abia în secolul al XVI-lea când se formează definitiv și constituie o etapă târzie în dezvoltarea școlii italo-grecești.

VII. « False metode de cercetări monografice practicate de critica burgheză contemporană (Pieter Bauern Brueghel) » de B. R. Vipper. Monografiile despre pictori reprezintă una din ramurile principale ale istoriei artelor. Există mai multe metode de cercetări monografice: metoda biografică și culturalo-istorică, metoda analizei formale, metoda psihologică. Fiecare constituie o etapă în evoluția istoriei artelor din apus. Ca să demonstreze imperfecțiunile acestor

metode, autorul analizează câteva monografii contemporane consacrate operei marelui maestru al picturii Pieter Brueghel și anume cele semnate de Charles Tolnay (1935), de G. Jedlicka (1938) și un studiu de G. Terlinzler (1942).

Toate aceste trei lucrări diferă prin metoda și prin erudiția autorilor, dar tind să arate că arta lui Brueghel este lipsită de ideologie și de caracter social și reduce problematica picturii la sfera unei gândiri abstracte. Acești autori vor să-l scoată pe Brueghel din rândurile cuceririi progresiste și să-l prezinte ca pe un premergător și susținător al ideologiei lor reacționare și antipopulare.

Autorul înlătură aceste falsificări ale adevărului istoric restabilind locul pe care Brueghel îl ocupă în moștenirea artistică a culturii universale ca un artist patriot, care a demascăt eroarea sângeroasă a ducelui de Alba și a zugrăvit în arta sa suferințele și năzuințele poporului flamand.

VIII. « Catedrala Vasiliu Blajenâi și urbanismul în veacul al XVI-lea » de M. A. Iliin e o monografie asupra uneia dintre cele mai impunătoare opere ale vechii arhitecturii ruse, construită pentru a comemora eliberarea deplină a poporului rus de sub jugul tătarilor. Folosind citate din letopisețele vremii și felurite documente, autorul prezintă istoricul construcției acestei catedrale, precum și arhitectura ei. Dinamismul formelor catedralei arată gândirea omului rus frământat de evenimentele istorice petrecute în viața poporului. Problemele fundamentale ale urbanisticii, arhitecturii și monumentelor principale din această epocă sunt explicate prin faptele istorice ale Rusiei Moscovite, iar catedrala Vasiliu Blajenâi este exponentul cel mai de preț al acestei epoci. În legătură cu amplasamentul catedralei din inima orașului, în Piața Roșie, și nu în incinta Kremlinului, M. A. Iliin face și un studiu al urbanismului în secolul al XVI-lea.

Autorul consideră lucrarea sa numai ca un prim pas către cercetările adâncite ale problemei strâns legate de mediul social, de condițiile istorice și de necesitățile vieții poporului rus.

IX. « Izvoarele arhitecturii naționale ruse (Din istoria arhitecturii în perioada frământării puterii feudale în veacurile XI—XV) » de N. N. Voronin, tratează un alt aspect din istoria arhitecturii ruse. În ultimii zece ani s'au strâns multe lucrări ale savanților ruși, care n'au văzut încă lumina tiparului. Datele noi permit urmărirea mai precisă a căilor complicate ale dezvoltării arhitecturii vechi ruse, dela începuturile ei și până în secolul al XVII-lea. Autorul se ocupă de perioada, începând din secolul al XI-lea și până în secolul al XV-lea,

care prezintă un stil unitar pe tot teritoriul Rusiei și înseamnă o etapă bine determinată, în dezvoltarea vechii arhitecturi ruse și a artei, în general. Prin prezentarea și descrierea amănunțită a celor mai de seamă monumente, autorul își dezvoltă în mod științific subiectul. În fața noastră se perindă bisericile Pskovului, Cernigovului, Poloțkului, Novgorodului, explicitate și tălmăcite prin letopisețele și documentele vremii. Reușind să arate influențele reciproce, asemănările, legăturile organice dintre ele, autorul prezintă întreg ansamblul mișcării artistice din Rusia începând din secolul al XI-lea care a contribuit la formarea stilului național rus pe la sfârșitul secolelor XV și XVI.

X. Studiul « Din istoria arhitecturii armene medievale. Agartin, Sagmosavank, Nor-Getik » de A. L. Jakobson încheie seria bogată a lucrărilor cuprinse în acest sumar. Cea mai importantă problemă a arhitecturii medievale armene este aceea a corelațiilor între arhitectura bisericească și cea civilă, adică geneza formelor arhitecturale ale Armeniei medievale. Dezvol-

tarea strălucită a arhitecturii armene din secolele XI—XIII se datorește nu influențelor străine, ci surselor locale de inspirație, în primul rând, arhitecturii civile. Este epoca înfloririi economice, a creșterii orașelor la care contribuiau legăturile strânse între apus și răsărit. Orașul, centru al vieții economice, are o influență predominantă în arhitectura medievală armeană.

Mănăstirile, care prezintă un ansamblu arhitectonic format din biserică și clădiri civice ca: refectorii, biblioteci, băi, cripte, sunt cele mai bune subiecte de studiu. De aceea autorul analizează amănunțit cele trei mănăstiri: Agartin, Sagmosavank și Nor-Getik, explicând totodată problema pozițiilor asimetrice de ansamblu în arhitectura armeană.

Aceste studii alcătuiesc o prețioasă călăuză pentru toți cercetătorii de artă, deoarece trasează drumul care trebuie urmat pentru a realiza opere valabile în munca de valorificare a patrimoniului artistic al trecutului.

VERA ILCHIEVICI

ILIA EFIMOVICI REPIN

*70 de reproduceri de tablouri și desene**

Unul din cele mai frumoase albume de curând editate în Uniunea Sovietică îl constituie prezentarea monumentală și în excelențe condiții grafice a unui mănunchiu de 70 de opere, picturi și desene alese din opera marelui pictor rus Ilia Efimovici Repin.

Albumul conține cele mai de seamă tablouri, adesea reproduse, ale lui I. E. Repin, însoțite de detalii și uneori de variante. Deosebit de acestea sunt prezentate alte multe tablouri de mare valoare ale pictorului rus, ale căror reproduceri se întâlnesc mai rar.

Excelentele condiții tehnice în care albumul este editat oferă o prețioasă ocazie pentru cunoașterea și studierea creației lui I. E. Repin. În felul acesta sunt puse în evidență trăsăturile profund realiste ale artei sale și putem avea o imagine bogată și veridică a poporului rus și a societății în mijlocul căreia a trăit și s'a dezvoltat artistul.

Albumul se deschide cu reproducerea tabloului « Edecării de pe Volga » executat între anii 1870—1873, astăzi în Muzeul de Artă Rusă din Moscova. Un detaliu al operei de mai sus, reprodus cu multă fidelitate, arată cât de adânc pătrunde I. E. Repin psihologia omului din popor, cu câtă simpatie și căldură se face el interpretul suferințelor impuse acestuia de exploatarea țaristă.

Patriotismul și dragostea de popor a lui I. E. Repin sunt puse în lumină în cuprinsul albumului și prin înfățișarea a o seamă de alte opere capitale din evoluția pictorului. Așa este și tabloul « Procesiunea cu crucea din gubernia Kursk », după care — pentru o mai bună urmărire a înaltei măestrii artistice a autorului — sunt reproduse și două detalii cu aspecte din mulțime. Alegerea foarte judicioasă a acestor amănunte pune în contrast pe de o parte condiția umilă a oamenilor simpli, chipurile lor supte și răvășite de mizerie, și, pe de altă parte, aroganța, răutatea și starea de huzur a boierimii și clerului țarist. Tabloul executat de I. E. Repin între 1878 și 1883 constituie una din culmile creației sale și totodată una din cele mai puternice expresii ale realismului critic rus din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Pentru o mai bună înțelegere a calităților artei lui I. E. Repin, și a operei celebre « Cazacii din Zaporojie » compunând o scrisoare către Sultan », pictată între 1880—1891, albumul îi consacră de asemenea trei reproduceri dintre care două după detalii.

Sunt cuprinse în album toate marile compoziții cu teme istorice și sociale ale lui I. E. Repin: « Veceornii » (a cărei reproducere avem pentru prima oară ocazia să o vedem

* Ed. Iskusstvo, Moscova, 1951.